

مجلس شورای اسلامی ایران
تألیف علمی مسئولان

مسئولیت جزایی وصول مطالبات بانکی
ایران و مصر براساس فقه جعفری و حنفی

www.ketab.ir

تالیف:

وحید سروشه / سید مجتبی میردامادی
(عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

سرشناسه:	سروش، وحید، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	مسئولیت جزایی وصول مطالبات بانکی ایران و مصر بر اساس فقه جعفری و حنفی / تألیف وحید سروش، سیدمجتبی میردامادی.
مشخصات نشر:	اصفهان: دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی، انتشارات، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری:	۲۱۲ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۹۴۵۶۱-۷-۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	بانک و بانکداری (فقه)
موضوع:	Banking law (Islamic law)
موضوع:	بانک و بانکداری -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع:	Banking law -- Iran
موضوع:	بانک و بانکداری -- قوانین و مقررات -- مصر
موضوع:	Banking law -- Egypt
موضوع:	وام‌های بانکی -- ایران
موضوع:	Bank loans -- Iran
موضوع:	وام‌های بانکی -- مصر
موضوع:	Bank loans -- Egypt
موضوع:	فقه تطبیقی
موضوع:	Islamic Law, Comparative*
شناسه افزوده:	میردامادی، سیدمجتبی، ۱۳۴۷ -
شناسه افزوده:	دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی
رده بندی کنگره:	۶/BP۱۹۸
رده بندی دیویی:	۳۷/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی:	۷۵۲۸۶۰۳
وضعیت رکورد:	فیبا

دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی

عنوان کتاب:	مسئولیت جزایی وصول مطالبات بانکی ایران و مصر بر اساس فقه جعفری و حنفی
مؤلف:	وحید سروش، سید مجتبی میردامادی
ناشر:	انتشارات دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی
چاپخانه:	نگار اصفهان
نوبت چاپ:	اول
طراحی جلد:	فاطمه مولائیان
ناظر فنی:	علیرضا جنت
تیراژ:	۱۰۰۰
قطع اثر:	وزیری
قیمت:	۶۵۰۰۰ تومان

این اثر مشمول قانون حمایت مولفان و منصفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است.
هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر، پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

باسمه تعالی

"مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى أَهْلِ الْجَهْلِ أَنْ يَتَعَلَّمُوا حَتَّى أَخَذَ عَلَى أَهْلِ الْعِلْمِ أَنْ يُعَلِّمُوا"

خداوند پیش از آنکه نادانان را به آموختن تکلیف کند، دانایان را به آموزش دادن متعهد ساخت.

حضرت امام علی (ع)

سخن ناشر

با درود بر پیشوایان وارسته و برگزیدگان از ماسوی بریده و به مقام قرب "لم یزلی" رسیده؛ با درود بر روان همه باکان که راه راست گزیدند و همواره داد خلق دادند و بر اهریمن تاریکی و جهل تاختند و سر باختند و رایت عزت و شهامت را بر کاخ های بیدادگری برافراختند و مشعل هدایت را فروزان ساختند.

بدون شک پیشرفت و تعالی علمی و فرهنگی کشور، بازتاب میزان تفکری است که فرهیختگان در مقام عمل به منصفه ظهور می‌رسانند؛ در همین راستا علاوه بر پرورش استعداد های فردی برای پیشبرد اهداف اجتماعی و تعالی فرهنگی، کتابت و مباحثه نیز همواره مورد تأکید رهبر معظم انقلاب بوده است.

از این رو معاونت آموزشی، پژوهشی و انتشارات دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی جهت ارتقای سطح علمی دانشجویان و تنویر مشتاقان دانش، اقدام به چاپ کتاب نموده است؛ امید است با استمرار فعالیت های انتشاراتی، بتواند گامی در راستای رشد و بالندگی فرهنگی کشور بردارد.

شایسته است از عنایات هیات رئیسه دانشگاه، استادان ارجمند و دست اندرکاران ویرایش، حروف چینی و چاپ کتاب، تقدیر و تشکر به عمل آید.

در پایان از صاحب نظران گرامی، خواهشمند است با ارائه پیشنهادات، انتشارات دانشگاه را در جهت اصلاح نواقص احتمالی این کتاب و تهیه و مطالب مناسب متون درسی دانشگاهی یاری نمایند.

و من...التوفیق

انتشارات دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی

فهرست مطالب

۱۳	..... مقدمه
۱۵	..... فصل اول: مفاهیم نظری (وصول مطالبات)
۱۷	..... مقدمه
۱۸	..... نظام بانکداری در ایران
۱۸	..... بانکداری اسلامی ایران
۱۹	..... بایدهای اساسی در بانکداری اسلامی ایران
۲۰	..... اهداف نظام بانکی در جمهوری اسلامی ایران
۲۱	..... مبانی نظام اعتباری
۲۱	..... نظام اعتباری در ایران
۲۲	..... ضوابط و معیارهای اساسی اعطای تسهیلات
۲۳	..... تعریف جامع مطالبات معوقه بانکی در نظام اعتباری ایران
۲۵	..... مطالبات غیر جاری
۲۸	..... تعاریف و انواع مطالبات
۲۸	..... مطالبات معوق
۳۰	..... عوامل شکل گیری مطالبات معوق
۳۰	..... دلایل افزایش مطالبات معوق و راهکارهای وصول مطالبات
۳۳	..... مطالبات جاری
۳۳	..... مطالبات سررسید گذشته
۳۳	..... مطالبات مشکوک الوصول
۳۳	..... مطالبات سوخته شده
۳۳	..... بررسی حقوقی تضمینات بانکی جهت وصول مطالبات در حقوق ایران
۳۳	..... قوانین مربوط به وصول مطالبات بانکی
۳۷	..... نحوه توافق بانکی برای وصول مطالبات معوق
۴۰	..... نحوه برخورد با بدهکاران ارزی

- ۴۱ ..... ارائه فهرست بدهکاران ارزی بانکی به بانک مرکزی
- ۴۱ ..... برخورد با مدیران و کارکنان سهل انگار
- ۴۲ ..... پاداش برای کارکنانی که نقش موثر در وصول مطالبات دارند
- ۴۲ ..... مأموریت جدید معاونت برنامه ریزی ریاست جمهوری
- ۴۳ ..... ارائه فهرست واحدهای غیر فعال دارای بدهی به وزارت اقتصاد
- ۴۴ ..... همکاری مشترک بانک مرکزی و وزارت اقتصاد
- ۴۵ ..... قرار داد وام
- ۴۷ ..... چالش های بانک ها در اجرای وثایق اخذ شده
- ۴۷ ..... اجرای وثیقه براساس قانون ثبت
- ۴۹ ..... اجرای وثیقه از طریق قانون مدنی
- ۵۲ ..... بررسی عوامل موثر بر نرخ وصول مطالبات (کاربرد مدل اقتصاد سنجی توییت)
- ۵۳ ..... نرخ وصول مطالبات
- ۵۳ ..... مدل توییت
- ۵۵ ..... طبقه بندی بدهی های سیستم بانکی به تفکیک دریافت کنندگان اعتبارات
- ۵۷ ..... تکلیفی ها
- ۵۷ ..... تولید کنندگان بخش خصوصی
- ۵۸ ..... عوامل محرک عدم بازپرداخت تسهیلات بانکی
- ۵۹ ..... عوامل درون سازمانی
- ۶۰ ..... عوامل برون سازمانی
- ۶۱ ..... روش های وصول تسهیلات باز پرداخت نشده
- ۶۳ ..... موضع حقوق ایران در قبال مسأله حیل اجتناب از ربا
- ۶۳ ..... عوامل موثر بر تشدید مجازات
- ۶۴ ..... تعدد جرم در حقوق ایران
- ۶۸ ..... تکرار جرم در حقوق ایران
- ۷۱ ..... جرم تحصیل مال از طریق نامشروع در ایران
- ۷۵ ..... فصل دوم: وصول مطالبات از دیدگاه جزایی و فقه اسلامی

۷۷	تقدیم
۷۸	بررسی جزایی وصول مطالبات
۷۸	بررسی جزایی وصل مطالبات از منظر حریم صدور چک پرداخت نشدنی
۷۹	عدم حضور غیر موجه شاکی در دادگاه
۷۹	رسیدگی غیابی
۸۰	طرح دعوی در محاکم قضایی مستند به قراردادهای بانکی
۸۱	طرح دعوی در محاکم قضایی مستند به چک و سفته مأخوذه از مدیرین
۸۳	مزایای اجرائیه چک از طریق اداره ثبت نسبت به اجرای آن در محاکم قضایی
۸۳	مزایای اقامه دعوی به استناد چک و سفته از طریق تقدیم دادخواست
۸۴	وصول مطالبات بانک از مشتریان ورشکسته از طریق اداره امور تصفیه ورشکستگی
۸۴	عدم تعلق خسارت تاخیر تادیه به مطالبات بانک از تاجر ورشکسته
۸۵	وصول مطالبات بانک از طریق بانکداری و اداره امور تسویه امور ورشکستگی
۸۵	ماهیت تعزیر مالی
۸۶	تقویض تعزیر مالی متخلفین به نظام بانکی
۸۸	وضع جرمه دولتی
۸۹	صدور قرار اناطه
۸۹	صدور قرار اناطه بدون وجود مبنای قانونی
۹۱	صدور قرار اناطه بدون رعایت شرایط شکلی
۹۲	بهره برداری از قرار اناطه
۹۴	وصول مطالبات بانکها از دیدگاه تحصیل مال نامشروع
۹۴	تحصیل مال
۹۹	مصادیق مال نامشروع و طرق نامشروع
۱۰۳	ماده ۲ قانون تشدید
۱۰۳	مسئولیت کیفری موسسات اعتباری و بانکی
۱۰۴	افزایش دقت در انتخاب مدیران و تشدید نظارت بر آنها
۱۰۵	آگاه سازی اشخاص ثالث

مقدمه

بی شک یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی کشورها از جمله کشور ما و مصر سیر فزاینده مطالبات معوقات بانک‌ها است که هدف از این پژوهش بررسی مسئولیت کیفری (جزایی) از منظر فقهی و حقوقی در نحوه وصول مطالبات در ساختار بانکداری ایران و مصر است. مشکلات مطالبات معوق در بانک‌ها ضربه‌ای مهلک به اقتصاد کشور و همچنین از حیث جزایی زمینه پیدایش وقوع جرم و افزایش پرونده‌های قضایی در دادگاه‌ها و به تبع آن اجرای مجازات‌ها و همچنین از دید فقهی باعث افزایش جریمه تاخیر بدهی و وجود دین ادا نشده به بانک‌ها و همچنین کمبود دارایی بانک‌ها و به تبع آن ضربه به پیکره ساختار اقتصادی کشور است. روند افزایشی مطالبات معوق بانک‌ها در این سال‌ها، علاوه بر آنکه توان وام‌دهی بانک‌ها را تضعیف نموده، چرخش نقدینگی در اقتصاد کشور را با کندی مواجه نموده و در نتیجه نتوانسته‌اند منابع بهینه، به شبکه تولید و صنعت اختصاص بدهند که همین مورد باعث عدم رونق اشتغال و رکود اقتصادی شده و می‌شود. به همین دلیل اهمیت یافتن راهکارهایی برای رفع این مشکلات نیاز کنونی جامعه ما است. در این کتاب سعی بر آن شده است مسائل و موانع و علل و راهکارهای وصول مطالبات از لحاظ حقوقی، جزایی، در ایران که بر اساس فقه جعفری مورد بررسی واقع شود و با نظام بانکداری در کشور مصر که بر اساس فقه حنفی است مقایسه شود.